

Datum
30 oktober 2006

Ons kenmerk
2006-0000352079

Onderdeel
Project Stemmachines

Inlichtingen

T
F

Uw kenmerk

Blad
1 van 3

Aantal bijlagen
1

Bezoekadres
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.minbzk.nl

De burgemeester van de gemeente

Onderwerp
Brief Nedap

Bij deze brief treft u een exemplaar aan van de brief die de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties (BVK) heeft gezonden aan de Tweede Kamer over de stemmachines. In de brief wordt ondermeer ingegaan op de uitkomsten van het onderzoek dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft uitgevoerd naar het mogelijk kunnen afluisteren van de stemmachines.

Uit het onderzoek dat het ministerie van BZK heeft uitgevoerd blijkt dat de Sdu machine straling afgeeft die op een afstand van tientallen meters is op te vangen. Wat kan worden opgevangen is het beeld dat op het scherm zichtbaar is voor de kiezer. Hierdoor kan het stemgedrag van de kiezer worden gevolgd. De Sdu machine geeft tevens per lijst een ander signaal af. Dit signaal is om te zetten in een geluid dat eveneens tot op tientallen meters op te vangen is. Nagegaan is of voor deze vastgestelde inbreuken op de beveiliging technische oplossingen te vinden zijn die doorgevoerd kunnen worden voor de komende verkiezing. Dat blijkt niet mogelijk te zijn. De Sdu geeft aan dat een oplossing op korte termijn niet voorhanden is. De minister voor BVK is tot de conclusie gekomen dat met het gebruik van de Sdu machines het grondwettelijk vastgelegde recht van geheime verkiezingen onvoldoende kan worden gewaarborgd.

De minister voor BVK heeft daarom het voornemen om de goedkeuring van de Sdu machines in te trekken. Dit betekent concreet dat de goedkeuring van rechtswege met onmiddellijke ingang is geschorst en dat de Sdu machines niet bij de verkiezingen van 22 november 2006 gebruikt mogen worden. Het gaat om ca. 10% van de in Nederland gebruikte stemmachines, in 35 gemeenten. De betreffende gemeenten, de NVVB, de VNG en de Kiesraad zijn inmiddels hierover geïnformeerd. Het ministerie van BZK vormt een projectorganisatie om samen met die gemeenten te realiseren dat in deze gemeenten op een andere wijze kan worden gestemd. Daarbij zal zoveel mogelijke logistieke bijstand worden verleend. Met de 35 gemeenten worden op de kortst mogelijke termijn nadere operationele afspraken gemaakt.

Datum
30 oktober 2006

Ons kenmerk
2006-0000352079

Onderdeel
Project
Stemmachines

Blad
2 van 3

De beveiliging en de mogelijkheid van af luisteren van de Nedap stemmachines zijn eveneens onderzocht. De conclusie daarvan is dat de inzet van de Nedap machines verantwoord is omdat er voldoende waarborgen zijn tegen aanvallen van buiten. Nedap, de leverancier van ca. 90% van alle stemmachines in Nederland, heeft maatregelen getroffen om de machines extra te beveiligen. Alle machines worden gecontroleerd en voorzien van een nieuwe (niet herbeschrijfbaar) chip en een verzegeling. Daarnaast is aan de gemeenten verzocht de fysieke beveiliging van de machines substantieel aan te scherpen.

Van de Nedap-machines heeft de AIVD tot dusverre drie typen onderzocht naar het mogelijk 'af luisteren' van informatie die de machines afgeven. Het vierde type machine wordt thans onderzocht. De Nedap machines geven minder straling af dan de Sdu machines. Bij het technisch ontwerp van de Nedap machines is reeds voorzien in maatregelen die het risico van straling beperken. Ook is een oplossing binnen handbereik voor het signaal dat door diakritische tekens wordt afgegeven. Hiermee wordt beoogd ervoor te zorgen dat het onderscheid tussen verschillende lijsten en kandidaten aan de hand van de signalen niet meer op eenvoudige wijze kan worden gemaakt. Deze maatregel wordt op dit moment getest om vast te stellen of deze adequaat is en juist is geïmplementeerd. De uitvoering van de beveiligingsmaatregelen zal worden geëffectueerd vóór de verkiezing van 22 november 2006.

Na afloop van de verkiezingen, maar uiteraard vóór de vaststelling van de uitslag van de verkiezingen door de Kiesraad, worden enkele honderden Nedap machines onderzocht op mogelijk misbruik. Ook zal uiteraard voor en tijdens de stemming elke machine, waarvan het vermoeden bestaat dat er misbruik van is gemaakt, worden onderzocht.

De komende weken tot aan de verkiezing van 22 november 2006 zal het ministerie van BZK u via nieuwsbrieven op de hoogte houden van de activiteiten die worden uitgevoerd rond de beveiliging van de stemmachines. In de nieuwsbrieven zal ook informatie worden gegeven over de wijze waarop voor, tijdens en na de stemming de verzegeling van de stemmachines door u en door de leden van de stembureaus gecontroleerd moet gaan worden. Informatiemateriaal hiervoor is in de maak. Vanzelfsprekend wordt dit afgestemd met de NVVB.

Een 40-tal gemeenten is bij brief van 23 oktober jl. van de Secretaris Generaal van het ministerie van BZK benaderd met de aankondiging dat een visitatie zal worden uitgevoerd door medewerkers van BZK en TNO. Doel van deze visitatie is het verkrijgen van een feitelijk beeld over de beveiliging van de stemmachines. Deze visitaties zijn reeds gaande. Het ministerie van BZK heeft inmiddels met de

Datum
30 oktober 2006

Ons kenmerk
2006-0000352079

Onderdeel
Project
Stemmachines

Blad
3 van 3

hoofden/afdelingen Burgerzaken van een aantal gemeenten hierover al praktische afspraken gemaakt. Het ministerie van BZK zal op korte termijn contact opnemen met de overige gemeenten waar een visitatie plaatsvindt

Ik kan mij voorstellen dat de brief die aan de Tweede Kamer is gezonden en ook de inhoud van deze brief vragen bij u oproept. Het ministerie van BZK is vanzelfsprekend bereid uw vragen te beantwoorden. Vragen kunt u per email zenden naar stemmachines@minbzk.nl.

Ik stel het op prijs indien u voor uw gemeente een contactpersoon aanwijst met wie het ministerie van BZK over alle praktische zaken afspraken kan maken. Wilt u de naam, het telefoonnummer en het emailadres van deze contactpersoon eveneens zenden naar stemmachines@minbzk.nl.

Ik reken op een goede samenwerking tussen uw gemeente en het ministerie van BZK, zodat de verkiezing op 22 november een ongestoord verloop heeft.

DE MINISTER VOOR BESTUURLIJKE VERNIEUWING EN
KONINKRIJKSRELATIES,

Voor deze,

mr A.R.A. van den Ham
DIRECTEUR - GENERAAL

